

Landskap: Småland, Upptecknat av: Carl Wiking
 Härad: Uppvidinge, m. f. Adress: Furåkra nr Kråksmåla.
 Socken: Ålgö, m. f. Berättat av: Carl Wiking, m. f.
 Uppteckningsår: 1941, Född år 1874 i Ålgö socken.

Uppteckningen berör gammaltida skidor och därmed närstå-
 ende medel att transportera sig
 fram över djup snö eller sylbatten.

Vol: 1.

Sidor: 1-14.

Lärill. 2. Blad teckningar. 15-16.

Obs! I denna volym ber jag få fungera
 både som meddelare och sagesman
 ty sagesmännens uppgifter äro jäm-
 goda, och jag vill inte därför evak-
franhålla någon.

Skriv endast på denna sida!

1.)
I gammal tid, t.ex. för minsta
år tillbaka, så gagnades inget
skidor, så mycket hos oss, som
i nutid. Nu åka pojkar och
Flickor skidor och även medel-
åldriga delta i sporten och
skidhävlingar med pris an-
ordnas. Senna mycke och hälla-
samma sport bör allstädes
uppsmuntras; vilket dock icke
på långt när; kan sägas om al-
la ungdomsmöjnen. — I gam-
mal tid var skidåkning för
det första en föreningsslek
människor emellan. Obs! Så
låga små torp tillika med jäm-
sittares små stugor ofta långt
inne i de stora skogarna skilt

Vargjakt.
n. 2.

2.)

ACC. N.R. M. 7681:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

da ifrån byarna, och de få, dåliga
vägarna vora djupa, svåråfånga,
då förstå vi att skidor vora a-
unmbärliga. För det andra, så
gagnades skidor av jägare i syn-
nerhet vargjägare. Hästkilt
bör bland dessa nämnas 3. brä-
der från Rysbysacken, Kälmar-
läst. Sam gjorde slut på varg-
arna i våra orter. "Fäderna hade
om dessa 3. bräder att dan vora
"Gudasända." Vi förstå vilken skä-
da dessa rovdjur åstadkomma!
Sen lyste vargen här i våra orter
följde dan på skidor ner till
Blekingegränsen och gjorde slut
på honom där. Dessa skyttar vora
kraftiga män, sam i ryggen bu-

3.)

ACC. NR. M. 7681:3

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ro var sin läderväska försedd med
amputation för de grava vargbär-
na, därtill elddan och en epa.
Så hade den även 2. kraftiga
varghundar. Kvinden kunde att
ej alltid dessa duktiga jägare på
öfnarna kunde säga sig främ-
st till människovarningar, utan mät-
te övernatta i skogen vid några
kullblåst kärnfura. där den den
högga ved och eldade. I gårdar-
na, allstädes voro den väl mat-
tagna. hundarna fingo mat, och
skyttarna fingo mat, brännvin
och husrum gratis och matsäck
och påfyllnad i jaktflaskor, och
så fortsatte den färden på si-
na skidor och dödade den ena

4.)

ACC. N.R. M. 7681:4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

vargen efter den andra. Skottfjeng-
arna vora stora efter dåtida
förhållanden, och skinnen "Gall i
håga priser." Obs! 1940. Levde en sä-
ll till dessa vargskyttar, och han
har berättat detta för 68-åriga Lunde.
Yanne Karlsson, adr: Lunds hult, Rik-
måla. Jag skall nu uppteckna
om skidornas tillverkning i hem-
men. Se gammaltida skidorna
vara ej av björk, som våra nuti-
da tyckes vara; utan av "Tjur gran
eller helst moene." Ynnel i våra
gammaltida maskogar väte
en och annan en, som var 8-7 al-
nar hög stam och endast få kvist-
lar i toppen. Sådan rätt klyvd en
forskades väl och klyvdes mitt

ipu. Så tillsågs att präct skändes
så att man fick gå med och in-
ket mot präct. Senna kvispiga gam-
la, kärniga en var brun i präct,
hård, sam ben och glatt och spän-
sig, sam en skälfjäder. Nu kan
man inbet skaffa sådan en till
något pris. Våra maskagor äro
stekt och de härliga enarna med
dem. När man tillyrat och fin-
hyplat skidämnena, så gjordes
med en hyvel en liten Halurund
sella på undersiden till hela ski-
darns längd. förändarna spett-
rades och förpunnades likasam
på våra hufvuda militärskidor.
Sen sattes förändarna i en kittel
eller grypa kokande vatten och

6.)

ACC. N.R. M. 7681:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mjukades opp. Sen hade man ett
stycke runt, heft. järn och bände
därmed skidorna. under tiden
kunde denna procedur få ytter-
ligare få förnyas ett par gång-
er, men sen behålla den for-
men. De gamla skidorna voro
cirka 18. tum längre än nutida
militärskidor och 1. tum bredare,
även liksom svagt svängda i aktern
oppföre; och mera upprättstående
mitt på där man satte fäster-
na. Dessa skidor voro avsevärt
bättre oppre i lös snö och ginga
lättare, men voro ej så lämp-
liga, som kerängskidor när den
vara hårt långa. Skidorna
"tallades" (insmordes och inbrändes

27)

ACC. N:R. M.

7681:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med en blandning av furufjära och
bivax. och brändes in antingen vid
eldslåga ute i marken eller och in-
ne i den stora spisen. Senare "väll-
ning" företogs i mån som skidor-
na gagnades. Så är det även i
nutid. Fastän i nutida skidvax
ingår jämte "furufjära och bivax"
även "Skären", men det sistnäm-
da saknades i gammal tid. Fuga
gummiplattor fannas där fötterna
placerades på skidorna. men i och
f. i klacken i skidan inlägnas vä-
ta, korta spikar gjorde att skan stod
fast. Vi skola förstå detta så att
i vora i skidorna under sulan och en
i klacken, som om vi sett några
gammaltida skridskoträna. Så var

8.)

ACC. N:R. M. 7681:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

det en bred, grov, läderrem över hån
och från denna gick en smalare
rem, som lags an skans kapp
och var försedd med sälja, som
fästes i en i den breda läremmen
anbragt spänntampe. Obs! Vi gag-
nade intet hos hos oss mera än
en skidskåv vid pass 4 alnar lång
an lätt grov och intet i stavar som
vora korta bambusar. Den långa
staven hade ner till en kringla
av björkträ. så kastades staven
först från ena och sedan åt andra
sidan precis som när man rod-
de fram en gammaltida "Kock-
ekä". Jag tyckte det gick bättre än
med nutida i. stavar, ty man
får mindre styrka åt snacket

komma framåt. Och! Jag förestår att
mufida skidåkare ej skulle dela
dessa åsikter, ja var tid har sin
sed, må därmed vara nog sagt. Och!
I min ungdom bodde i min födelse-
by Krokskult en snickare bekänd
Alfred Andersson. Han var vid
tiden för denna sägen omkring 40
år. Men han kom undan, som
ingen mufida, av dem jag sett, på
sina hantverksade chesskidor, och
han hade en särigen mjukhet i
knäveckan på samma gång spän-
tighet; när han for framåt, det
var ingen i våra öster, som kunde
hållas med honom att åka fort
blott han slapp teräng med bät-
väx skog. Han snickade skidor

10.)

ACC. N:R. M. 7681:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

åt dam, som ville beställa. blottman
åt honom skaffade lämpligt virke.
Var det s. k. "Skarsnå" (Hårdgrusen
skarpa på snön) då åkte studer-
samt fram, så fort som våra da-
man åker skidskor på blankis.
Till fotbeklädnad gagnade han lik-
som gammaltida skidåkare, läder-
skor och lärovan på gräs, långskif-
tade "vadvalschoor", som teckning
N: 1. visar. Ty denna fotbeklädnad
var mjuk och ledig. Teckning N: 1.
B. visar skidstaven, såsom jag min-
ner den. Sederna förändrats, nu
ha vi gott om fabriksarbetade
skidor både på land och i skiderna,
och det gamla har näst vika för
det nyoppfunna.

11.)

ACC. N:R. M. 7681 : 11

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ett annat jälpmedel att laga sig fram över djup snå vora "Skarbågar." Se teckning N: 9. E. Med dessa dan kom man framåt endast gående. Det fästes medelst remmar och snören en "Skarbåge" under vardera stäveln och man gick upp rätt bra i mest djup snå. ~~Se~~ vid orsjakt för "Bullvace" vora dan gadda för den, kom ut i markerna dreba orrarna fram till jaktplattnen. "Skarbågarna" vora av tjukt grantrå 12. tum långa och 16. tum breda och insmorda med fjära och bivax, så ej män ladda vid så mycket. Se understa delarna vora litet svängda uppåt och 3. tum breda och en halv tum tjäcka.

18.)

ACC. N:R. M. 7681 : 12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Säröver 3. listor = (1. 2. 3) fåtta ä vilka
fötterna placerades och fastsmä-
rades. I handen hade man en
stav endast, som stödd. Det hela
verkade nog liksom klumpigt att
gå med, men det gick betydligt
lättare att baka sig fram bland
buskar än med de långa skidor-
na, men som vara och ära dock
att försörja. Ett liknande dan
förekommer ännu hos oss att pla-
cera under hästens fötter, när han
skall gå fram på sank mark. Det
ta dan heter hos oss "klampar", men
i Sörmland och Uppland såd
som "Tryggor." Det är en bjäckt
sunn fjäcka lappar i hästhoofsform
nära dubbelt så stora, som hovarna,

och fästes dam med en liten järn-
klave och en träspunt. Se teckning
N:o 2. S! — Så förekom hos oss sjar-
samt s. k. "Madskor." Som gagna-
des då man skulle slå sparrgräs
i dyiga madar med lös botten
och även vid grunda sjösträn-
der. Dessa madskor voro av tjus-
gran eller ene cirka 30. tum långa
och omkring 1. tum breda samt $\frac{3}{4}$ tum
tjocka där foten placerades i en-
dast en bred, gränslädderem. Med
båda ändar voro dam tun-
nare och spetsade, samt öppat
böjda dock inte så mycket som
skidor. Det gick att slå och "hava"
sig framåt med dessa dam där
dyn var så lös att man dam för-

14.)

ACC. NR. M. 7681:14

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

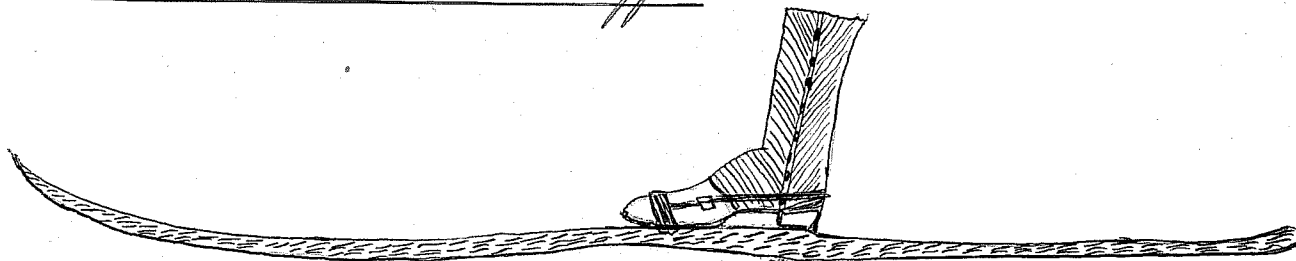
utan sjunkit ner i underjorden. En
som var praktigast med dessa Mad-
skor var en "Jämbasitta" Johan La-
rants Bark, i min hemort Kroks-
hult. Han fäste ett par lätta,
bjärstrukta träskor vid sina
madskor och bärade vinterfoder
i Kroksjön till sin ka där bönder-
na ej måkade hålla sig oppe. Set
färsta gräset lastades på en kälk-
liknande släpa av tunna bräder.
Släpan var försedd med ett 50 m.
långt tåg som kopplades in i sek-
ket en lå land varande häst och
han drag häst i land där det bred-
des till "fjörkes". Nu äro dessa ranta
marker torrlagda och madskor en sa-
ga blott. — se bekräft. v. r. G. "Madskor."

ACC. N.R. M 7681 : 15.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Earl Wiking,
 Härad: Elppvidinge, m. f. Adress: Furåkra "Kråksmåla"
 Socken: Älgshult, m. f. Berättat av: Earl Wiking,
 Uppteckningsår: 1941. Född år 1874 i Älgshults socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Nº 1. A. Gammaltida skida, ska med "vadmalstschä"
och dihhöran de rempyg.

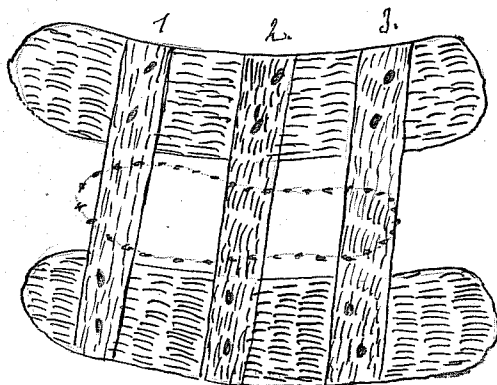
Nº 1. B. Visar den gammaltida, långa skidst-
ven.

ACC. N:R. *M. 7681:16.*

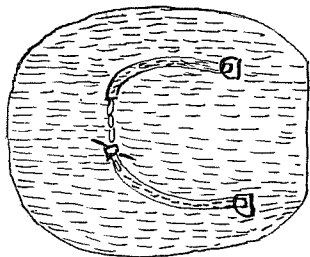
Landskap: *Småland.* Upptecknat av: *Carl Wiking*
 Härad: *Uppvidinge m.f.* Adress: *Furåkra Kråksmåla.*
 Socken: *Älgåker m.f.* Berättat av: *Carl Wiking m.f.*
 Uppteckningsår: *1941.* Född år *1874.* i *Älgåkers socken.*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

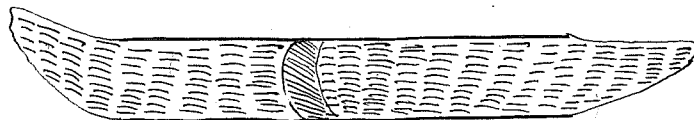
N:o 2. G. k. "Skarbåge." Läs i oppbeck: sid: 17!

N:o 2. G. "Tryga."

N:o 2. G. Gammalåda "Madska."

Skriv endast på denna sida!